
Càmfora, per Maria Barbal. Edicions de la Magrana. Barcelona, 1992

El 1985, la petita meravella que és Pedra de tartera deixà apuntat que Maria Barbal, llavors un nom desconegut, tenia tots els trumfos per a convertir-se en un sòlid valor de futur. Set anys després sembla clar que cal considerar-la un dels narradors amb més força de la literatura catalana actual. Un recull de contes i dues novel·les més han avalat una trajectòria gairebé impecable, on només sura, de tant en tant, el dubte de saber si Mel i metzines (1990) i Càmfora (1992) són comparables a l'alenada de frescor que suposà Pedra de tartera. L'impacte de la primera novel·la persegueix encara l'ombra de l'escriptora amb el ferro dels que han tingut la sort de començar des de la maduresa i encertant un ple a la primera jugada. Per això, Maria Barbal ha passat de ser l'autora desconeguda d'una novel·la esplèndida a un nom consolidat amb tres bones novel·les.

Càmfora és una tragèdia configurada sobre un tramat d'odis familiars i, fonamentalment, sobre l'eix de tres personatges. Leandre, un pare dèspota i tirànic; Maurici, un fill acovardit i frustrat per l'omnipotència paterna, i Palmira, esposa de Maurici, la veritable protagonista de la novel·la, una dona intel·ligent i intuïtiva que s'afanya a defensar la seva llibertat davant l'egoisme agressiu i l'instint capriciós del sogre. En un altre pla queden la filla gran de Leandre, Sabina, i el seu marit Frederic.

Un primer cop de geni i de prepotència paterns porten el tercet familiar -Leandre, Maurici i Palmira- a traslladar-se des d'un poblet del Pallars fins a Barcelona. Es una jugada estranya que fa malvendre una

part de la hisenda i bescanviar el conreu de la terra per una botigueta de l'eixample barceloní. Anys després, quan el caprici i els embolics del pare ordenin un retorn a la casa pairal i a l'agre de la terra, la Palmira, allixonada per la realitat i per la perspectiva d'un futur que entreveu, malgrat tot, esperançador, decideix plantar cara a la vida i romandre a Barcelona. Es el gest d'una dona forta que assumeix el doble repte d'un marit esporuguit i d'una ruïnosa situació econòmica. Senzillament perquè Leandre, altiu i egoista fins al moll de l'os, ha traspasat la botiga i s'ha endut tots els diners.

La tragèdia familiar insinuada des de la primera pàgina tanca la història i cohesiona els diferents excursos argumentals de la novel·la. Una bona novel·la, certament, puntejada pel seu caràcter universalista i enriquida pel rerafons simbòlic que suggereix el títol. Les boletes blanques de càmfora parlen d'amor i de rebuig casolà, alhora. D'una banda, defensen de l'arna la roba desada a la calaixera i, per un altre costat, el seu olor fred i penetrant és com el dels odis familiars que romanen covant-se profundament fins que esclaten en forma de tragèdia.

Darrers diaris inèdits. Blocs 1988-1990, per Manuel de Pedrolo. Edicions 62. Barcelona, 1992

Darrers diaris inèdits és, sens dubte, la més interessant de les obres pòstumes de Manuel de Pedrolo i, alhora, un dels llibres que caldrà sovintejar quan el conjunt de la seva obra tingui més predicament entre nosaltres. Es a dir, quan bandejant l'èxit fàcil d'obretes menors, algú s'esforci a situar-la en les coordenades més objectives que demana.

El mes de gener de 1986, Manuel de Pedrolo inicià la redacció d'uns diaris que va escriure fins poc abans de la seva mort. El conjunt és un

paquet de prop de mil cinc-cents pàgines, de les quals, la revista "El Temps" publicà, entre la primavera de 1987 i la de 1988, el bloc corresponent a 1986. La tramesa actual aplega la part final del dietari i per conèixer el bloc de 1987 caldrà esperar que Edicions 62 publiqui la totalitat dels papers en un volum dels "Clàssics Catalans del Segle XX".

Qui va seguir els fragments que el mateix autor seleccionava i eixalava per a "El Temps" recordarà el testimoni d'un escriptor reflexiu que especulava sobre les raons de l'escriptura, que lamentava el seu progressiu encotillament com a narrador de gènere, que anotava acuradament les impressions de lector i que acreditava la mena d'observador perspicaç que fou, sempre a l'aguait de la realitat que l'envoltava. També s'hi resseguia el tarannà d'un intel·lectual que, enfilat a la talaia de la llibertat, opinava sobre l'actualitat política i cultural catalana carregant el discurs amb atzagaiades de mordacitat i desencís.

D'una manera general, Darrers diaris inèdits segueix les mateixes senderes de la mostra publicada a "El Temps" amb algunes novetats que val la pena d'emfasitzar. La primera és la multiplicació de breus històries de ficció i apuntacions argumentals que, si més no, serveixen per confirmar els tòpics temàtics, estètics i eròtics de l'opus pedrolià. Una segona novetat és la presència de noms propis i els comentaris que endinya a continuació. La tercera és el lúcid acarament a la malaltia i a la mort que li fa omplir algunes pàgines senzillament esborronadores. I deixo, com una postil·la final, el seu pensament i actituds nacionalistes. Poques vegades, em penso, s'ha teoritzat d'una manera tan simple i contundent. I ben poques vegades, també, s'han dut a la pràctica actituds exemplars i desacomplexades com les que explica Pedrolo en algunes pàgines d'aquest dietari.

Des de l'ombra, per Antoni Tàpies-Barba. Editorial Empúries. Barcelona, 1992

Conegut fonamentalment per la seva obra poètica, Antoni Tàpies-Barba s'ha estrenat com a narrador amb les sis històries que configuren Des de l'ombra, un conjunt unitari i sovint colpidor acarat als aspectes més foscos i espectrals de la vida. L'escriptor, que ha exercit la medicina durant vuit anys, presenta els contorns més subtils d'aquest món turmentat i no gaire conegut que senyoregen la malaltia, la bogeria i la mort. Immergits en una societat que malda per bandejar, com un malson, aquests retalls de dolor mentre s'engavanya amb juventuts perennes de salut plastificada, les històries d'Antoni Tàpies-Barba sorprenen per la saviesa de saber mirar des de l'ombra i apropar experiències que agermanen la malaltia i la mort fins a l'esclat mateix de la poesia. I voldria que s'entengués el concepte de poesia en la seva tradició més antiga i profunda, és a dir la intensitat i la força de paraules i sentiments amb capacitat de commoure.

Ben mirat, el narrador retorna a les fonts romàntiques del seu primer esclat com a escriptor i ensenya molt aviat les cartes amb la citació de Novalis que encapçala el volum: **Hipocondria absoluta. Caldrà que la hipocondria esdevingui un art, una pedagogia.** En aquest cas és la pedagogia que deriva d'unes situacions límit i a la frontera de la bogeria i la mort. Són, poso per cas, les al·lucinacions eròtiques de qui és a punt de la mort o l'esmolada sensibilitat dels qui, de temps enrere, la porten ben entaulada al cos. O el monòleg del psicòpata a frec del suïcidi i fins l'engany del marit convençut que encara viu amb el fantasma de l'esposa.

Històries a mitja veu, de seducció íntima i amarades d'una evident

subtileza. Potser no són prou ben arrodonides, la seva intensitat és variable i fins alguna sembla un punt estiregassada. Són, de tota manera, un bon pòrtic d'entrada per al poeta que estrena el vestit nou de la narració.

Jacques el fatalista i el seu amo, per Denis Diderot. Traducció i notes de Joan Tarrida. Edhasa. Barcelona, 1991.

A finals del segle XIX, els germans Goncourt saludaren l'obra de Diderot com la d'un precursor de la novel·la realista. La floreta anava sobretot per Le Neveu de Rameau on ja es pot parlar a grans trets del canemàs de la novel·la, però també s'adreça al fet innovador que Diderot, a la segona meitat del XVIII, s'interessés per la realitat material i pel comportament diguem-ne psicològic dels personatges. Per la mateixa regla de tres, obvià el sentit de la idealització i l'estilització clàssiques que eren comunes en la literatura del seu temps. Tot i això, Jacques el fatalista i el seu amo, malgrat les dues-centes i escaig de pàgines que ocupa, s'adiu més a la condició de conte o narració filòsofica que no pas a la d'una novel·la en sentit estricte. Una narració filosòfica i dialogada encarada a tractar el problema de la llibertat.

D'entrada, Diderot s'inspirà en el Tristram Shandy d'Sterne (1713-1768), un escriptor conegut com el Rabelais dels anglesos. Filant prim, però, la inspiració no fou altra cosa que l'estímul del punt d'arrencada. L'autor de Jacques el fatalista i el seu amo superà molt aviat el punt de referència, ironitzà obertament sobre les narracions d'aventures i, per un altre costat, el motiu recurrent de l'obra -l'explicació dels amors de Jacques- no passa de ser un mer recurs retòric que, ni de bon tros, s'acosta al nus essencial de la narració.

Més de dos-cents anys després, Jacques el fatalista i el seu amo

troba encara un magnífic punt d'equilibri en la convergència del tema filosòfic que suposa el debat sobre la llibertat i tot el tram novel·lesc i humà dels episodis i narracions secundaris que puntegen el diàleg entre els dos personatges. Un diàleg acomboiat i enriquit, tothora, pels soliloquis del mateix autor. La presència de Diderot escamoteja i canvia alternatives argumentals, s'acara irònicament al lector i esdevé, en darrer terme, el personatge que hi ha darrere de tots els personatges. Es cert que la gràcia dels clàssics és la seva perennitat i, en aquest cas, el vitalisme de Diderot continua d'actualitat per damunt dels dos segles. Ara, a més, Jacques el fatalista i el seu amo és a l'abast en una bella edició i en una primmirada i notable traducció de Joan Tarrida.

Curset de natació, per Antoni Puigverd. Premi Carles Riba, 1991. Pròleg d'Albert Rossich. Edicions Proa, 1992.

És un bon llibre. Més madur que l'anterior Vista cansada (1990) i en la bona línia que, com a narrador, marcà el recull La pràctica dels vius (1990). El títol és manllevat del darrer poema i, com una metàfora, s'adreça a la necessitat de saber nedar en el procel·lós i confús mar de l'existència. Un curset per nedar i guardar la roba, perquè la vida no deixa alternatives més enllà de l'estoïcisme o la sornegueria de qui sap acarar-s'hi amb ironia i fins amb un deix de sarcasme.

El recull s'estructura en cinc parts que es concreten, de fet, com cinc veus complementàries en el nus d'un tronc comú. De fet cadascuna podria generar un discurs propi i a mesura que es rellegeix els poemes, les tonalitats canviant apunten la possibilitat de cada part per generar la música d'un discurs particular i unitari. Els poemes de la primera, L'obscur desordre, manifesten un baixant d'angoixa existencial definida

per paratges de deixalles i ruïnes, pel fet de trobar només respostes petites per a les preguntes grosses o per aquest "footing" d'un cos suat que esmicola el bronzir tenaç dels pensaments. El segon apartat, en canvi, La despulla d'una fera, es converteix en l'oasi i el búnquer dels sentiments amorosos. En la certesa, en darrer terme, de saber que l'òxid de la vida pot ser amable en el castell benigne de l'amor. Els tres poemes de l'apartat La barca ensorrada enfilen una sendera de llums contemplativa i m'agradaria destriar-hi la maduresa i l'encert del que titula Blau de piscina. Finalment, els dos apartats de cloenda, L'orinal d'or i Les arts desolades incideixen en un to de mordacitat, desencís i ironia que, a cops, sembla massa fàcil i tòpica. Pel meu gust, no tenen el tremp poètic que el lector troba a les primeres classes d'aquest curset de natació. Tot i això no desmereixen un conjunt que, repeteixo, és un bon llibre de poemes.

Isidor Cònsul